

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
ФИЛОЛОГИЯ ЖӘНЕ ӘЛЕМ ТІЛДЕРІ ФАКУЛЬТЕТІ
ҚАЗАҚ ТІЛ БІЛІМІ КАФЕДРАСЫ

Көрнекті ғалым, филология ғылымдарының докторы,
профессор
ӘМІР РАҚЫШ СӘТҰЛЫНЫҢ
90 жылдығына арналған
**«ФИЛОЛОГИЯЛЫҚ БІЛІМДІ МОДЕРНИЗАЦИЯЛАУ:
ТӘЖІРИБЕСІ МЕН ПРОБЛЕМАСЫ»** атты
республикалық ғылыми-әдістемелік конференция

МАТЕРИАЛДАРЫ

Алматы
16-17 қараша, 2020 жыл

МАЗМҰНЫ

ҒИБРАТТЫ ҒАЛЫМ, ҰЛАҒАТТЫ ҰСТАЗ

Сағындықұлы Б. ЗАМАНДАСТАРЫН СЫЙЛАЙ БІЛЕТІН, ӨЗІН СЫЙЛАТА АЛАТЫН ЕРЕКШЕ ТҰЛҒА-----	3
Дәдебаев Ж. ТҮСІ ИГІ, ЖАНЫ ІЗГІ ЖАЙСАҢ АДАМ-----	4
Қалиев Б., Ерназарова З. ТЕОРИЯЛЫҚ ТҰЖЫРЫМДАРЫ МОЛ ОҚУЛЫҚ-----	7
Смағұлова Г., Мамаева М. ЖАЙ СӨЙЛЕМ СИНТАКСИСІНДЕГІ ЖАҒАЛЫҚТАР-----	9
Момынова Б. АУЫЗША ӘДЕБИ ТІЛДІҢ КОММУНИКАТИВТІК ШАРТТАРЫН НЕГІЗДЕУДЕГІ ПРОФ. Р.ӘМІРДІҢ ҚЫЗМЕТІ-----	13
Тымболова А.О. ҒАЛЫМНЫҢ ҒИБРАТТЫ ҒҰМЫРЫ-----	15
Жақыпов Ж.А. ТІЛТАНУДАҒЫ ТҰЛҒА-----	17
Салқынбай А. ЛЕБІЗ ТЕОРИЯСЫНЫҢ БАСПАЛДАҒЫНАН БИГІНЕ ДЕЙІН-----	21
Дәулетбекова Ж. ҰЛЫ МІНДЕТІНЕ АДАЛ ҰСТАЗ-----	24
Ермекова Т.Н. ПРОФЕССОР Р. ӘМІРДІҢ ЭЛИТАРЛЫҚ ТІЛДІК ТҰЛҒА ПОРТРЕТІ-----	29
Алтаева А.К. БІЛІМ ӨЗ ИЕСІН БІЛДІРІП ТҰРАДЫ-----	34
Ильясова Н.Ә. КОММУНИКАТИВТІ ГРАММАТИКАНЫ ТАНЫТҚАН ҒАЛЫМ-----	39
Раев Д. АЙТҚАН СӨЗІН – АҚЫЛЫНЫҢ ӨЛШЕМІ ЕТКЕН ҒАЛЫМ-ТҰЛҒА-----	41
Күзекова З. Р.С. ӘМІРДІҢ « ҚҰРМАЛАС СӨЙЛЕМДЕР ҚАЗАҚ ТІЛІНІҢ ГРАММАТИКАЛЫҚ, ФУНКЦИОНАЛДЫҚ ЖҮЙЕСІНДЕ» АТТЫ ОҚУ ҚҰРАЛЫ ТУРАЛЫ-----	42
Әлкебаева Д. Р. ӘМІРОВ, Ж. ӘМІРОВА «ҚАЗІРГІ ҚАЗАҚ ТІЛІ, ҚҰРМАЛАС СӨЙЛЕМДЕР ЖҮЙЕСІ» АТТЫ ЖАҢА ОҚУЛЫҒЫ ЖАЙЫНДА-----	45
Мамаева М. «ҮШ ТҮРЛІ АДАМДЫ КӨРМЕЙ ТҰРЫП СҮЮ МҮМКІН: ҒАЛЫМДЫ, ЖОМАРТТЫ ЖӘНЕ ӘДІЛ КІСІНІ-----	48
Иманалиева Ғ.Қ., Кенжебаева Л.Ж. ҚАЗАҚ ТІЛІ СИНТАКСИСІН ОҚЫТУДЫҢ МАҚСАТЫ МЕН МІНДЕТІ-----	49

ж)диалогиялық тілдесім кезіндегі қосүнділік, т. б. көптеген ерекшеліктерді ашып көрсете алды.

Автор әдеби тілдің болашақтағы дамуын ауызекі тіл дәстүрін сақтап барып, ілгерілетумен байланыстырған. Бұл арада ғалым Ш. Баллидың «разговорный язык является единственным истинным языком и нормой оценки всех прочих форм речи» деген пікірімен толық келісетінін жасырмайды. Ауызекі тіл нормаларын білмеу, ауызекі тілдің синтаксистік құрылымдарын жастайынан мектепте үйретпеу сөйлеу тілін дұрыс қалыптастырмаудан басталатынын, бұл мәселенің өз кезегінде ұлт тілінің болашағына ықпал ететінін, бала тілінің кітабиленіп, ресмиленіп, қасаңданатынын, тіпті теле-, радиохабарларды жүргізушілердің тіліндегі айтарлықтай кемшіліктер мен бір-бірінен айнымайтын стандарттар мен клишелердің, шаблондардың пайда болуы мен олардың шығу тегін мектеп тәрбиесімен сабақтастыра келіп, әлеуметтік себебін де нақты айта алған.

Осыдан 40 жылға жуық айтылған ғалымның пікірлері бүгінгі күні құнын бір мысқал да жоғалтпағанын баса айту керек. Бәрі де әлі өзекті күйінде тұр, яғни ғалым өзі көтерген қазақ тілінің аталған проблемасына жаны ауырғандықтан ат басын бұрған, терең зерттеп, көрегенділік таныта алған.

Абыройлы жасында әділ сөзінен таймай, жасай беруіне тілектеспін!

Пайдаланылған әдебиеттер:

Амир Р.С. Особенности синтаксиса казахской разговорной речи. - Алма-Ата, 1972. -180 стр. -стр. 3-4

Тымболова А.О.

*филология ғылымдарының докторы, профессор
әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті*

ҒАЛЫМНЫҢ ҒИБРАТТЫ ҒҰМЫРЫ

Ұлы Абай: «Ғылым – Алланың бір сипаты, ол хақиқат, оған ғашықтық өзі де хақылық хәм адамдық дүр», -дейді өзінің отыз сегізінші қара сөзінде.

Адамның ғылымды игеруі осы хақиқаттың растығын білу, оған құмар болу деген сөз. Абай ғылым жолына түскен адамды хақиқат жолына, Алланың жолына түскен жан деп деп есептейді. Ал оңай жолмен мал табу, пайда табу жолына түскендерден Аллаға ғашықтық, ғылым-білім хақиқаты табылмайды.

«Хақылық жолды дін деп атап ашты олар,

Бар әлемге жарықтарын шашты олар.

Адамзатты құтқаруға пәледен,

Мехнат шекті, төкті талай жасты олар» (С. Сейфуллин).

Мұндағы Сәкен ақынның дін деп отырғаны да ілім-білім. Абай да хақиқат туралы ойын Аллатағалаға иман келтіруден бастайды. Сонда дін дегеніміз бұл жерде білім, ғылым, иман байлығы ретінде беріліп отыр.

Жоғарыда келтірілген ақын қарасөзі «Ғұмыр өзі – хақиқат» деп аталады. Мұндағы негізгі кілт ұғым – ғұмыр. Себебі ақын «Ғұмыр өзі – хақиқат. Қай жерде ғұмыр жоқ болса, онда қамалат жоқ» дейді. Демек, ғұмыр болған жерде ғана болмыс туады. Сонда ғана адам әрекет етіп, жоқтан бар жасайды. Осы орайда, ұзақ жасаудың сырына да бойлағандай боласың. Аллатағала да өлшеулі ғұмырды босқа жүрмейтін адамдарға текке бермейді-ау деп ойланасың.

Өмірін ағартушылық қызметке арнаған ұстаз отбасында дүниеге келген біздің кейіпкеріміз де Алланың осы айтқан сипатына ғашық болып, жастайынан білімге ден қойып, алғыр боп өседі. Өмір белестерінде талай биіктерді бағындырады.

Бүгінде тоқсанға келсе де, жанын да тәнін де артық-ауыс нәрселерден аулақ ұстап, тік жүруінің өзі тектілігін білдірген, сыр бермей, сырбаз жүруінің өзі үлгіге айналған ұстазымызды осы ғұмырында көп іс тындырды деуге болады.